

Szkolenia z zakresu elektronicznych źródeł informacji dla studentów Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki UKW w Bydgoszczy

Małgorzata Zmitrowicz, Maciej Weryho

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Streszczenie

Szkolenia z elektronicznych źródeł informacji wpisane są już od lat w działalność dydaktyczną Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Niniejszy artykuł powstał w trakcie przygotowywania scenariuszy zajęć dla grup seminarzystów Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki przystępujących do realizacji własnych kwerend bibliograficznych.

Słowa kluczowe

elektroniczne źródła informacji, szkolenia, dydaktyka, bibliografia, biblioteka

Dokument elektroniczny, baza danych, sieć globalna, komputer, tablet czy smartfon, to dzisiaj naturalne elementy związane z powszechnym obiegiem informacji, także naukowej. Szybki, bezpośredni dostęp online to standard dla wszelkiego typu zasobów: od danych bibliograficznych, poprzez najcenniejsze zabytki piśmiennictwa w formie zdigitalizowanej, po najnowsze publikacje naukowe ze wszystkich dziedzin wiedzy. Internet jest obecnie największym, globalnym zbiorem informacji i cyfrowych dokumentów. Jego zasób systematycznie rośnie i nikt do końca nie wie, ile i jakie dane są w nim aktualnie dostępne. W tysiącach baz i katalogów bibliotecznych każdego dnia redagowane są kolejne rekordy bibliograficzne, do bibliotek cyfrowych dodawane są „nowe” tytuły cyfrowych reprodukcji, w repozytoriach autorzy bądź redaktorzy tworzą nowe kolekcje i deponują kolejne publikacje, a wydawcy oferują coraz więcej tytułów w wersji elektronicznej. Już niemal połowa z 2000 tytułów czasopism naukowych uwzględnionych w aktualnym wykazie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego udostępnia pełne teksty w otwartym, darmowym Internecie. Jednak równocześnie ze wzrostem ilości oferowanych informacji, rośnie problem z ich katalogowaniem, indeksowaniem i sprawnym przeszukiwaniem.

Współcześni młodzi ludzie z reguły świetnie radzą sobie z wykorzystaniem technologii informacyjnych i obsługą komputerów czy urządzeń mobilnych, przyzwyczajeni są także do swobodnego dostępu do informacji zawartej w sieci cyfrowej. Paradoksalnie jednak mają sporo problemów z samodzielnym dotarciem do wartościowych, naukowych publikacji dystrybuowanych online. Częste korzystanie z Google, Facebooka czy wybranych stron internetowych nie przekłada się na kształtowanie bardziej zaawansowanych kompetencji informacyjnych. Wynika to zarówno z ograniczeń samej technologii, jak i braku elementarnej wiedzy dotyczącej zasad dystrybucji cyfrowej informacji oraz mechanizmów działania agregatorów czy wyszukiwarek internetowych. Dla większości młodych osób rozpoczynających pisanie prac dyplomowych informacje, których nie znajdują na kilku pierwszych stronach wyników Google nie istnieją [1]. Najczęściej ograniczają swoje poszukiwania do wybranej wyszukiwarki, znanych stron www oraz serwisów społecznościowych. Stąd oferta szkoleń z zakresu elektronicznych źródeł informacji, przygotowywana cyklicznie przez pracowników Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (UKW) w Bydgoszczy. Kierowana jest przede wszystkim do studentów rozpoczynających pisanie prac dyplomowych: licencjackich, magisterskich bądź doktoranckich oraz osób pragnących poszerzyć swoje umiejętności z obszaru *information literacy* [2].

Zajęcia dydaktyczne w bibliotece akademickiej są przygotowywane i realizowane przez pracowników Sekcji Informacji Naukowej. Obecnie składają się z dwóch podstawowych elementów. Dla studentów rozpoczynających naukę na bydgoskim uniwersytecie prowadzone są kursy przysposobienia bibliotecznego. Skupiają się one przede wszystkim na zasadach korzystania ze zbiorów gromadzonych w bibliotece, kolekcje cyfrowe prezentowane są w stopniu elementarnym. Natomiast dla seminarzystów, doktorantów oraz osób zainteresowanych prowadzone są na bieżąco szkolenia z zakresu wykorzystywania źródeł elektronicznych subskrybowanych oraz dostępnych w sieci otwartej. Zajęcia te mają na celu edukację i kształcenie umiejętności samodzielnego zbierania materiałów do pisania prac dyplomowych oraz dalszej, samodzielnej nauki. Odbywają się w pracowni komputerowej w formie warsztatów. Część scenariusza zajęć jest stała i taka sama dla wszystkich uczestników. Jednak w zależności od roku studiów, kierunku czy specjalizacji oraz stopnia zaawansowania osób zgłaszających się na zajęcia, dobierane są odpowiednie bazy i serwisy dziedzinowe. W przypadku doktorantów zajęcia poszerzane są również o bazy bibliometryczne oraz podstawowe informacje umożliwiające deponowanie własnych prac w uczelnianym repozytorium. W efekcie każde szkolenie jest nieco inne, w zależności od jego uczestników. Niniejszy artykuł powstał w okresie przygotowywania scenariuszy zajęć dla dużej grupy studentów piszących prace dyplomowe na Wydziale Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki UKW w Bydgoszczy. W ostatnich latach takie kierunki studiów, jak turystyka i rekreacja czy wychowanie fizyczne, cieszą się dużym zainteresowaniem. Liczba studentów, a tym samym osób przygotowujących prace dyplomowe, istotnie wzrosła.

W obrębie utworzonego w 2011 roku Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki funkcjonują obecnie dwa instytuty: Instytut Kultury Fizycznej oraz Instytut Geografii. Obszar badawczy kadry naukowej obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z treningiem sportowym, diagnostyką zdrowia i stylu życia człowieka, środowiskiem przyrodniczym, gospodarką wodną, klimatem i turystyką, ze szczególnym

2 | Szkolenia z zakresu elektronicznych źródeł informacji dla studentów Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki UKW w Bydgoszczy, Małgorzata Zmitrowicz, Maciej Weryho, Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

uwzględnieniem obszarów okolic Bydgoszczy. Dziedziny te wyznaczają również horyzont tematyczny dla studentów przestępujących do realizacji własnych kwerend bibliograficznych, poszukujących relewantnej i aktualnej literatury, która umożliwi im poszerzenie wiedzy i napisanie własnych prac dyplomowych. Szkolenia, dzięki którym uczestnicy zdobędą odpowiednie umiejętności, najczęściej dzielą się na dwie części: bibliograficzną oraz pełnotekstową.

Bazy bibliograficzne

Biblioteka UKW dysponuje aktualnie zbiorem ponad 800 000 drukowanych książek i czasopism naukowych, z różnych dziedzin wiedzy, z czego ponad 150 000 woluminów znajduje się w Oddziale Wolnego Dostępu. Informacje o księgozbiornie, który może być wykorzystany do pisania pracy, zawiera katalog biblioteczny, opracowywany w systemie Horizon i udostępniany użytkownikom poprzez aplikację internetową. Oferuje on stosunkowo duże możliwości wyszukiwawcze, jednak wymaga choćby minimalnych umiejętności i wiedzy. Z reguły użytkownicy bez większych problemów posługują się indeksami formalnymi, jednak znaczne kłopoty sprawia im efektywne wykorzystywanie indeksu haseł przedmiotowych. Najczęściej traktują go analogicznie jak internetowe tagi bądź słowa kluczowe, więc uzyskane wyniki, czy też ich brak, szybko wywołują frustrację i zniechęcenie. Dlatego bardzo ważnym elementem wszystkich szkoleń jest krótkie przedstawienie najważniejszych cech wyróżniających indeks haseł przedmiotowych kontrolowany kartoteką wzorcową. W katalogu Biblioteki UKW, podobnie jak w innych bibliotekach akademickich w Polsce, do opracowania charakterystyk rzeczowych wykorzystywany jest język Kaba [3]. Podczas zajęć bibliotekarze wskazują jego najważniejsze elementy (hasło główne, odsyłacze, określniki), tłumaczą ich funkcje, pomagają budować przykładowe charakterystyki wyszukiwawcze bądź wybierać odpowiednie hasła z indeksu, co umożliwi gromadzenie rekordów bibliograficznych z określonej tematyki. Sprawne posługiwanie się indeksem pozwala dotrzeć do kompletnego wykazu relewantnych dokumentów dostępnych w księgozbiornie biblioteki i niewątpliwie stanowi to dużą wartość oferowaną przez słowniki kontrolowane.

Omawiając funkcje wyszukiwawcze katalogu bibliotecznego, bibliotekarze zwracają także uwagę na możliwość wykorzystywania opisu bibliograficznego jako zestawu słów kluczowych. Wyszukiwanie za pomocą maskowanych wyrażen w wybranym indeksie (np. tytułów lub haseł przedmiotowych), bądź w całym opisie bibliograficznym, pozwala szybko i skutecznie zawęzić lub poszerzyć obszar poszukiwań. W takim przypadku również warto kontynuować poszukiwania wykorzystując hasła przedmiotowe znajdujące się w opisach znalezionych już dokumentów. Umożliwiają one szybkie i łatwe przechodzenie do odpowiedniego miejsca w indeksie rzeczowym. Taka forma kwerendy tematycznej jest przez studentów wykorzystywana najczęściej, co niewątpliwie wynika z nawyku wykształconego przez częste posługiwanie się wyszukiwarką internetową.

Kolejnym istotnym elementem szkolenia jest zapoznanie uczestników z *Katalogiem Zbiorów Polskich Bibliotek Naukowych* NUKAT (<http://katalog.nukat.edu.pl>). Powstały w 2002 roku i współtworzony

3 | Szkolenia z zakresu elektronicznych źródeł informacji dla studentów Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki UKW w Bydgoszczy, Małgorzata Zmitrowicz, Maciej Weryho, Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

przez biblioteki naukowe i akademickie, oferuje aktualnie dostęp do ponad 3465000 opisów bibliograficznych. Jest więc największą bazą katalogową w Polsce, niezwykle przydatną w procesie poszukiwania literatury. Dzięki przyjaznej aplikacji Chamo użytkownicy mogą sprawnie zawęzić wyniki wyszukiwania za pomocą nawigacji fasetowej, łatwo ograniczając uzyskane rezultaty do języka dokumentu, roku wydania, typu, tematu, czy formy. Wszystkie rekordy posiadają także charakterystykę rzeczową tworzoną w języku kontrolowanym wspólną kartoteką haseł wzorcowych, co umożliwia wyselekcjonowanie kompletnej, aktualnej bibliografii z danej dziedziny wiedzy. Każdy rekord bibliograficzny w katalogu centralnym posiada również informację na temat lokalizacji danego tytułu w bibliotekach w Polsce. Hiperłącze pozwala od razu sprawdzić lokalizację i aktualny status wybranego egzemplarza, co jest niezbędne do złożenia zamówienia. Na tym etapie zajęć użytkownicy dowiadują się o możliwościach korzystania z usług Wypożyczalni Międzybibliotecznej i zasadach zamawiania publikacji z innych bibliotek. Funkcja ta jest niezwykle przydatna. Biblioteka UKW nie posiada egzemplarza obowiązkowego i niestety wielu bieżących publikacji naukowych nie udaje się włączyć do księgozbioru. Zdalny dostęp do katalogu NUKAT, jego szerokie możliwości wyszukiwawcze oraz sprawne funkcjonowanie Wypożyczalni Międzybibliotecznej, znacznie poszerzają studentom możliwość gromadzenia literatury i dotarcia do wszystkich ważnych tytułów dostępnych na rynku wydawniczym. Uzupełnieniem tematu katalogu centralnego mogą być dodatkowo aplikacje wirtualne: KaRo (*Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich*, <http://karo.umk.pl/Karo>), KVK (*Karlsruher Virtueller Katalog*, <http://kvk.bibliothek.kit.edu>) oraz największa baza katalogowa na świecie WorldCat (<http://www.worldcat.org>).

Słabością katalogów bibliotecznych jest brak informacji o zawartości czasopism oraz rozdziałów z prac zbiorowych. Artykuły z czasopism stanowią niezwykle istotny element obiegu informacji naukowej, w wielu przypadkach wręcz podstawowy. Solidna kwerenda bibliograficzna, stanowiąca podstawę pracy dyplomowej, nie może pominąć tego typu publikacji. Dlatego w trakcie szkoleń uczestnicy standardowo uczą się korzystać z *Bibliografii artykułów z czasopism polskich* (dawniej *Bibliografia Zawartości Czasopism Polskich*, <http://mak.bn.org.pl/w14.htm>). Jest to jedna z baz bibliograficznych tworzonych i udostępnianych przez Bibliotekę Narodową (BN). Jej zasięg jest niestety dosyć „płytki”, indeksuje informacje o artykułach z ponad 1800 czasopism polskich od 1996 r. Od roku 2010 baza zmieniła profil, zaprzestając opracowywania artykułów z czasopism matematyczno-przyrodniczych. Aktualnie rejestruje artykuły z obszaru nauk humanistycznych, społecznych, prawnych, ekonomicznych, ale także nauk o kulturze fizycznej [4]. Jest więc bardzo ważnym narzędziem pracy w procesie wyszukiwania literatury przedmiotu. Podczas szkolenia studenci zaznajamiają się z interfejsem systemu MAK, możliwościami dostępnych indeksów, szczególnie przedmiotowego i tematycznego oraz odmiennością języka haseł przedmiotowych BN, stosowanego w bibliografii. Ćwiczą także korzystanie z opcji wyszukiwania zaawansowanego, pozwalającego na bardziej szczegółowe definiowanie tematyki poszukiwanej literatury.

Część bibliograficzną szkolenia kończą wybrane bazy dziedzinowe, najbardziej odpowiednie dla danego kierunku studiów. W przypadku studentów Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki prezentowane są aktualnie cztery źródła dostępne online. Pierwszym jest *Baza Komputerowa Sport* - bibliografia

4 | *Szkolenia z zakresu elektronicznych źródeł informacji dla studentów Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki UKW w Bydgoszczy, Małgorzata Zmitrowicz, Maciej Weryho, Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*

zawartości polskich czasopism z zakresu sportu, kultury fizycznej i turystyki (<http://klio.awf.poznan.pl/bib/index.php>). Jest to serwis tworzony przez Ośrodek Informacji Naukowej Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego (AWF) w Poznaniu. Baza rejestruje czasopisma i serie monograficzne wydawane przez poznańską AWF z zakresu sportu, rehabilitacji, kultury fizycznej, wychowania fizycznego, fizjologii sportu, antropologii, motoryczności, psychologii sportu, biomechaniki, medycyny i rehabilitacji. Zawiera prace wydane po 1971 rokiem, ale jest sukcesywnie uzupełniana o starsze roczniki. Posiada indeks słów kluczowych, co znacznie usprawnia kwerendę rzeczową. Rekordy bibliograficzne zawierają także odnośniki do pełnych tekstów dostępnych online.

Kolejną bazą jest *Bibliografia Geografii Polskiej od 1985 roku* (<http://www.cbgiios.pan.pl/bazy/bgp>), tworzona w Centralnej Bibliotece Geografii i Ochrony Środowiska Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Warszawie. Indeksuje artykuły naukowe i popularnonaukowe z zakresu nauk geografii fizycznej, społeczno-ekonomicznej, kartografii, systemów informacji przestrzennej, turystyki, ochrony środowiska itp. Bibliografia, będąca kontynuacją wersji drukowanej, obejmuje informacje za lata 1985-2008 i niestety nie jest już aktualizowana. Należy żałować, gdyż zawiera bogate informacje nie tylko o artykułach z czasopism geograficznych, ale także indeksuje opracowania autorów zagranicznych piszących o geografii polskiej, książki, mapy, atlasy, tłumaczenia geograficzne z języków obcych oraz spisy treści prac zbiorowych.

Trzecim źródłem jest baza PSJD (*Polish Scientific Journals Database*, <http://psjd.icm.edu.pl>), która rejestruje artykuły naukowe z obszaru nauk fizycznych, chemicznych, medycznych, a także kultury fizycznej i nauk o zdrowiu. Baza tworzona jest przez Centrum Otwartej Nauki ICM w Warszawie. Umożliwia prowadzenie poszukiwań w wybranym indeksie lub w całym opisie bibliograficznym, posiada indeks słów kluczowych, który można także przeglądać, bądź wyszukać w nim odpowiednie hasło. Opisy bibliograficzne, oprócz standardowych danych, posiadają także abstrakty, które również stanowią dodatkowe pole wyszukiwawcze, pełną bibliografię oraz link do tekstu, jeżeli jest on opublikowany w otwartym dostępie.

Ostatnią bazą, która może zainteresować część studentów, jest *Baza Pedagog* (<https://aleph.uni.opole.pl>), tworzona przez Ośrodek Informacji Naukowej Biblioteki Uniwersytetu Opolskiego. Zasób ten zawiera informacje bibliograficzne o publikacjach z zakresu nauk pedagogicznych, w tym o artykułach z 30 najważniejszych polskich czasopism naukowych, m.in. umieszczonych na liście ERIH (The European Reference Index for the Humanities) oraz o publikacjach zwartych, materiałach konferencyjnych i aktach prawnych. W bazie, tworzony w systemie Aleph, gromadzone są dane o publikacjach wydawanych od 1990 roku. Wielu studentów, którzy pragną kształcić się w kierunku zawodu nauczyciela, trenera czy instruktora, wybiera tematy prac dyplomowych związane z dydaktyką, dlatego znajomość tej bazy jest dla nich niezwykle przydatna.

Bazy pełnotekstowe

Druga część szkolenia dotyczy źródeł, które umożliwiają bezpośredni dostęp do elektronicznych publikacji. To najbardziej cieszy uczestników zajęć, ale równocześnie przynosi największe rozczarowań, gdyż weryfikuje obiegowe przekonanie, że „wszystko jest w sieci”. Scenariusz zajęć obejmuje zarówno kolekcje komercyjne, jak i dostępne w otwartym, publicznym Internecie. Na przestrzeni lat widać wyraźnie, jak bariera językowa systematycznie traci swoje znaczenie, gdyż coraz większa liczba studentów korzysta także z publikacji anglojęzycznych. W ramach licencji krajowej studenci kultury fizycznej, geografii, turystyki i rekreacji oraz rewitalizacji dróg wodnych mogą poszukiwać najnowszej literatury światowej w takich zasobach jak: EBSCO, Springer, Science Direct oraz Wiley Online Library.

Szkolenia z reguły zaczynają się od serwisu EBSCO, gdyż posiada on specyficzny interfejs z szerokim wachlarzem możliwości wyszukiwawczych, co jest niezwykle przydatne w przypadku zbioru liczącego miliony rekordów bibliograficznych oraz tysiące publikacji pełnotekstowych. Aplikacja umożliwia również proste wyszukiwania haseł w indeksie przedmiotowym, którymi następnie można budować właściwe polecenie wyszukiwawcze. Jest to bardzo praktyczne narzędzie, pomagające także studentom zrozumieć mechanizm działania kontrolowanego języka i konieczność stosowania odpowiednich form haseł. Platforma EBSCO oferuje dostęp do wielu baz danych. Podstawową, multidyscyplinarną i najobszerniejszą bazą, z której korzystają pracownicy oraz studenci uniwersytetu, jest Academic Search Complete. Aktualnie udostępnia ona artykuły z prawie 9000 czasopism oraz ponad 13 000 publikacji zwartych, w tym monografie, raporty czy materiały konferencyjne. Uczestnicy zajęć mogą także poszerzyć kwerendę o dodatkowe bazy np. GreenFile - zawiera publikacje z zakresu ochrony środowiska, energii odnawialnej, globalnego ocieplenia czy recyklingu; Medline - największa baza bibliograficzna z zakresu biomedycyny czy ERIC (Education Resource Information Center) - indeksuje dane z prawie 800 czasopism z zakresu edukacji i dyscyplin pokrewnych, w wielu przypadkach z linkami do pełnych tekstów publikowanych w trybie otwartym.

Kolekcje innych wydawców także zawierają wiele materiałów, z których studenci Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki mogą z powodzeniem korzystać. Wiele artykułów z periodyków naukowych wyszukają w zasobach Springer (<http://link.springer.com>). Serwis wydawcy zawiera ponad 2200 czasopism bieżących z różnych dziedzin wiedzy, w tym publikacje z zakresu nauk o ziemi i geografii, o środowisku oraz o życiu. Kolekcja Science Direct (<http://www.sciencedirect.com>) także oferuje prawie 2300 tytułów czasopism, w tym z zakresu nauk o środowisku, z geografii oraz z edukacji zdrowotnej. Z kolei biblioteka Wiley (<http://onlinelibrary.wiley.com>) posiada 1405 tytułów czasopism naukowych, również z dużymi kolekcjami z dziedziny nauk o ziemi lub o życiu, czy z mniejszymi np. z dziedziny rehabilitacji. Aplikacje internetowe poszczególnych wydawnictw są zbudowane dosyć podobnie, umożliwiają wyszukiwanie proste lub nieco bardziej zaawansowane, głównie jednak oparte na wykorzystywaniu swobodnych słów kluczowych w tytułach, hasłach przedmiotowych bądź abstraktach.

Szkolenia dla doktorantów obejmują także zasoby baz Web of Science oraz Scopus, kolejnych źródeł informacji bibliograficznej, ale głównie jako bazy bibliometryczne, pozwalające sprawdzić aktualny wskaźnik cytowań, aktualny h-indeks (indeks Hirscha) czy wartość IF (Impact factor) danego czasopisma w bazie Journal Citation Reports.

Ostatnim elementem szkolenia jest prezentacja wybranych baz umożliwiających wyszukiwanie literatury publikowanej w otwartym dostępie. Ilość tego typu źródeł systematycznie rośnie, co jednak nie ułatwia sprawnego zebrania relewantnej literatury w tak rozproszonym zasobie. Jedyłą możliwością są wybrane serwisy, agregatory bądź wyszukiwarki internetowe, które w jakimś stopniu indeksują otwarte zasoby naukowe. Ta część scenariusza zajęć ulega najczęstszym zmianom i aktualizacjom.

W trakcie szkoleń bibliotekarze prezentują m.in. *Agregator CEON* (<http://agregator.ceon.pl>), stanowiący element platformy Centrum Otwartej Nauki. Serwis ten umożliwia przeszukiwanie zasobów polskich repozytoriów naukowych, w których udostępniane są, w większości przypadków najnowsze, publikacje pracowników nauki oraz wydawnictwa uczelniane. Aktualnie jest to ponad 85 000 tekstów z różnych dziedzin wiedzy, w tym także z dziedziny kultury fizycznej, geografii czy turystyki. Niestety, możliwości wyszukiwania przedmiotowego są bardzo ograniczone, gdyż metadane tworzone są w sposób zróżnicowany, najczęściej przez autorów tekstów. Wyszukiwanie dokumentów sprowadza się do zapytań opartych na swobodnych słowach kluczowych oraz ewentualnie na przeszukiwaniu pełnotekstowym po przejściu na stronę wybranego repozytorium.

Szkolenia dla studentów Wydziału Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki z reguły nie obejmują zasobów bibliotek cyfrowych, ponieważ kolekcje te zawierają głównie materiały z obszaru domeny publicznej, a więc o wartości raczej historycznej. Jeżeli jednak użytkownicy są zainteresowani takimi zbiorami, to krótko omawiany jest serwis FBC (*Federacja Bibliotek Cyfrowych*, <http://fbc.pionier.net.pl>). Prezentowane jest natomiast największe dziedzinowe repozytorium, umożliwiające wyszukiwanie publikacji naukowych - baza *PubMed Central* (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc>). Aktualnie oferuje dostęp do prawie 4 milionów artykułów z szeroko rozumianych nauk biomedycznych i przyrodniczych. Istotną zaletą tego serwisu jest możliwość wyszukiwania literatury z wykorzystaniem języka haseł przedmiotowych MeSH. Użytkownik może łatwo wybrać odpowiednie hasła z indeksu i zbudować z nich własne zapytanie, co pozwala na bardzo precyzyjne wyselekcjonowanie rzeczowo sprofilowanego zbioru dokumentów. Zdecydowana większość publikacji indeksowanych w bazie jest od razu dostępna online, chociaż zdarzają się artykuły, które są otwierane dopiero po okresie kilkumiesięcznego embarga.

Ostatnim elementem szkolenia są dedykowane wyszukiwarki internetowe: *BASE* (*Bielefeld Academic Search Engine*, <https://www.base-search.net>) oraz *Google Scholar* (<https://scholar.google.pl>). Rzadko zdarza się, aby uczestnicy zajęć znali wcześniej którąś z nich, na co dzień posługują się głównie podstawową wersją Google'a. Zasoby obu wyszukiwarek różnią się przede wszystkim z tego powodu, że niemiecka wyszukiwarka BASE

rejestruje również zasoby naukowe zgłaszane przez administratorów kolekcji cyfrowych, natomiast katalog Google'a powstaje wyłącznie w oparciu o algorytmy automatycznie zbierające dane w sieci. Dlatego warto korzystać z obu narzędzi w sposób komplementarny. Specyfiką wyszukiwarki Google Scholar są także cytowania, co oprócz wartości bibliometrycznych, stanowi dodatkowy element umożliwiający poszerzenie kwerendy bibliograficznej. Uczestnicy zajęć uczą się redagować zapytania za pomocą opcji zaawansowanych, ograniczając listę wyników np. do prac danego autora, wyrażenia, słów z tytułów publikacji czy języka dokumentu.

Szkolenia z elektronicznych źródeł informacji nie są dla studentów UKW obowiązkowe. Informacja o ofercie dydaktycznej biblioteki jest systematycznie rozpowszechniana wśród pracowników i studentów uczelni za pomocą serwisu internetowego, poczty elektronicznej i w trakcie bezpośrednich spotkań z kadrami dydaktyczną. Wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu tego typu zajęć pokazuje, że studenci - początkowo sceptyczni - są zaskoczeni zarówno wieloma ograniczeniami w dostępie do cyfrowych zasobów, jak i możliwościami dotarcia do bogatej i wartościowej literatury w prezentowanych źródłach. Pomimo codziennego korzystania z Internetu i cyfrowych technologii, ich wiedza często ogranicza się do stereotypowych wyobrażeń. Zajęcia prowadzone przez bibliotekarzy pozwalają ich uczestnikom choć w pewnym stopniu stereotypy te weryfikować i zdobywać umiejętności skutecznego korzystania ze źródeł dostępnych online.

Przypisy:

- [1] Pamuła-Cieślak N., *Ukryty Internet jako przedmiot edukacji informacyjnej*, Toruń, 2015, s. 51.
- [2] Derfert-Wolf L., *Information literacy - koncepcje i nauczanie umiejętności informacyjnych*, „EBIB”, [online], 2005, nr 1 [dostęp: 2016-10-11]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/2005/62/derfert.php>.
- [3] Krajka A., Ściborek A., *Efektywność wyszukiwawcza w języku haseł przedmiotowych KABA i innych językach wyszukiwawczych*. In *Opracowanie przedmiotowe dokumentów z zakresu nauk ścisłych : matematyczno-przyrodniczych i technicznych. Język haseł przedmiotowych KABA : teoria, praktyka, przyszłość, Kazimierz Dolny (Poland), 20-22 September 2006* [online], 2006 [dostęp: 2016-10-11]. Dostępny w World Wide Web: <http://hdl.handle.net/10760/17966>.
- [4] Wieczorkowska B., *Bibliografia Zawartości Czasopism od 2010 roku*, „Bibliotekarz”, [online], 2010, nr 2, s. 11-13 [dostęp: 2016-10-11]. Dostępny w World Wide Web: <http://kpbk.umk.pl/publication/78572>.

Informacja o autorach:

mgr Małgorzata Zmitrowicz - kustosz dyplomowany, pracownik Sekcji Informacji Naukowej Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, e-mail: m.zmitrowicz@ukw.edu.pl, tel. 52 32 66 426.

mgr Maciej Weryho - kustosz dyplomowany, Pełnomocnik ds. zasobów elektronicznych i szkoleń w Bibliotece Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, e-mail: weryho@ukw.edu.pl, tel. 52 32 66 424.